

Handleiding voor leerkrachten

Conflict Courant

Editie 2
September
2003

VSBBfonds

De moeilijke weg naar vrede in Kongo

Naar aanleiding van de Vredesweek in september 2003 besteden we in deze tweede editie van de Conflict Courant aandacht aan het vredesproces in Kongo. Er is een staakt-het-vuren afgesloten en de partijen zijn doende om een burgerregering te vormen, maar het onderlinge wantrouwen is nog groot en de weg naar vrede ligt vol voetangels. Zal het de partijen in Kongo lukken om een duurzame vrede te bewerkstelligen? Het antwoord vindt u in deze editie van de Conflict Courant.

De serie **Conflict Courant** belicht de achtergronden van deze conflicten in het nieuws. Hoe zijn de conflicten ontstaan? Wie zijn de actoren? Welke pogingen worden ondernomen om de conflicten op te lossen en welke partijen zijn daarbij betrokken?

De website (<http://www.cmo.nl>) van de Conflict Courant geeft onder meer historische achtergronden van een groot aantal conflicten, overzichten van hoofdrolspelers, pogingen om conflicten op te lossen of juist te voorkomen, artikelen over de rol van nationalisme en fundamentalisme, per editie aanvullende lessuggesties en de mogelijkheid om vragen te stellen aan 'deskundigen' van het CICAM (Centrum voor Internationale Conflict-Analyse en -Management) en het ECCP (Europees Centrum voor Conflict Preventie).

Wat is de
Conflict Courant?

De Conflict Courant helpt u bij het lesgeven over de grote mondiale conflicten.

Inhoud:

Fotokopieerbare activiteiten voor gebruik in de klas, bestemd voor leerlingen van het Studiehuis.

Inhoud van deze editie:

- * Een complexe oorlog
- * De Derde Wereldoorlog?
- * Het bloedmobieltje
- * Kleine wapens en kindsoldaten
- * MONUC, de vredesmacht van de VN
- * Het dilemma van de NGO's
- * Het Internationale Strafhof
- * Een vrede vol wantrouwen

Leerplan:

- Maatschappijleer
- * Politieke besluitvorming
- * Massamedia

Geschiedenis/staatsinrichting

- * Internationale betrekkingen en oorlogvoering

Aardrijkskunde

- * Politiek en ruimte

ACHTERGRONDEN VAN HET CONFLICT

Waar draait het om?

In het kort gezegd draait het conflict in de Democratische Republiek van Kongo (DRC) om een strijd tussen rivaliserende volken die elkaar betwisten om politieke macht, zeggenschap over de rijke voorraad grondstoffen en levensruimte. Omdat de buurlanden militair bij het conflict betrokken zijn, bestaat er grote zorg voor de algemene veiligheid in het Grote Meren-gebied.

Stammenstrijd en genocide

Naast de strijd om macht en grondstoffen wordt het conflict gekenmerkt door stammenstrijd. In het oosten van Kongo, grenzend aan Oeganda, Rwanda en Burundi, wonen Hutu's, Tutsi's, en mensen van andere etnische origine: de Hunde, Lende, Hema en een aantal pygmeeënvolk. Die samenleving verloopt niet zonder conflicten, er werd en wordt geregeld gevochten over bezit van land en grondstoffen. In 1994 vindt in Rwanda een genocide plaats: Hutu's vermoorden honderdduizenden Tutsi's en gematigde Hutu's. De al eerder in opstand gekomen veroveren Rwanda en nemen de macht over. De Hutu's slaan massaal (zo'n 1,2 miljoen) op de vlucht naar het buurland Kongo. Onder hen bevinden zich ook de daders van de genocide. De mensen worden opgevangen in vluchtelingenkampen. Hun komst verheft de conflicten tussen de verschillende volken in Kongo.

In 1996 slaat de vlam in de pan, en ontwikkelt het conflict in het oosten zich in een nationale rebellie, bedoeld om de regering van Mobutu omver te werpen. Alle burgers raken bij het conflict betrokken. Kongolese en Rwandese Tutsi-milities vallen de Hutu-vluchtelingenkampen binnen. Weer slaan honderdduizenden mensen op de vlucht. Een stroom vluchtelingen trekt dieper Zaïre (zoals Kongo dan nog heet) binnen. Een aantal van hen sluit zich aan bij de rebellengroep van Laurent Kabila. Een tweede stroom vluchtelingen gaat terug naar Rwanda, in de hoop daar de

draad van het gewone leven weer op te kunnen pakken. Maar ook in Rwanda en Burundi laaien regelmatig conflicten op tussen de verschillende stammen.

Van Zaïre naar DRC

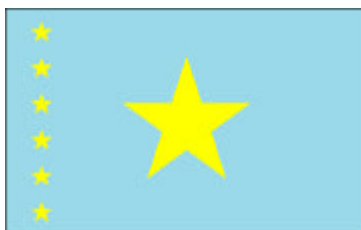
In 1997 neemt rebellenleider Laurent Kabila de macht van president en dictator Mobutu Sese Seko over. Hij hernoemt het land in de Democratische Republiek van Kongo (DRC), een naam die hoop schept op een betere toekomst. De buurlanden Oeganda en Rwanda hebben zijn rebellie militair gesteund, volgens hun zeggen omdat ze het Kongolese volk een betere regering toewensten. Maar ze hebben ook een oogje op de grondstoffen van de nieuwe republiek. Het land is rijk aan goud, coltan, diamanten en tropisch hardhout.

Al gauw blijkt dat Kabila de democratisering van zijn land niet serieus neemt. Hij verbiedt alle politieke activiteiten behalve die van zijn eigen partij. Oeganda en Rwanda keren zich van hem af.

Ook ontstaat er een binnenlandse oppositie voor democratie. Deze oppositie vormt echter geen hecht front: ze organiseren zich in gewapende rebellenbewegingen, verschillen onderling van mening en bevechten achtereenvolgens de Kabila-regering en elkaar.

De buurlanden doen ook nog een duit in het zakje. Oeganda en Rwanda geven militaire steun aan elkaar rivaliserende rebellenbewegingen. Dit leidt weer tot onenigheid tussen beide landen, die er niet voor terugdeinzen hun geschil op Kongolese grond uit te vechten.

Om zijn positie te verstevigen verzekert Laurent Kabila zich van de militaire steun van Angola, Zimbabwe, Namibië en de Centraal Afrikaanse Republiek. Zo ontstaat een oorlog waarbij acht landen betrokken zijn.

Lusaka Akkoorden

In 1999 tekenen alle partijen de zogenaamde *Lusaka Akkoorden*. Hierin wordt afgesproken dat de buitenlandse troepen zich terug zullen trekken en dat iedereen zal meewerken aan een proces van vrede en verzoening. De VN veiligheidsraad stelt de vredesmacht MONUC in, die op het staakt-het-vuren moet toezien. Al spoedig blijkt dat geen van de partijen zich aan de afspraken houdt. De gevechten gaan door. Inmiddels zijn honderdduizenden burgers op de vlucht voor het geweld.

Mensenrechten worden op grote schaal en door alle partijen geschonden. De mensen sterven aan uitputting, ziektes en ondervoeding. Meisjes en vrouwen worden bruut verkracht.

Hulporganisaties maken melding van miljoenen burgerslachtoffers, doden, gewonden en ontheemden.

Wanneer President Laurent Kabila in 2001 wordt vermoord, volgt zijn zoon Joseph Kabila hem op. Deze probeert een greep op de chaotische situatie te krijgen door middel van gesprekken met de regeringsleiders van de betrokken landen en besprekingen met de VN. Zijn voornaamste eisen zijn dat Oeganda, Rwanda en Burundi hun troepen uit Kongo terugtrekken, en dat ze met de plundering van grondstoffen stoppen. De landen zeggen toe hun troepen terug te zullen trekken, maar alleen als veiligheid in het grensgebied geen gevaar meer loopt. Ze gebruiken dit steeds als een excuus om in Kongo te blijven.

Er is echter een lichtpuntje: na een aantal vruchtloze onderhandelingen zijn de betrokken partijen het eens over een regeringsvoorstel, waarin Kabila president blijft en de betrekkingen tussen de strijdende partijen zullen worden genormaliseerd. Maar anno 2003 is er nog steeds geen sprake van vrede. Weliswaar heeft een aantal landen hun troepen teruggetrokken, en lijkt de situatie zich te stabiliseren ten gunste van Joseph Kabila, maar Rwanda en Oeganda zijn nog steeds militair actief in het oostelijke gedeelte van Kongo.

KONGO IN FEITEN EN CIJFERS

Officiële naam: Democratische Republiek van Kongo

Hoofdstad: Kinshasa

Bevolking: 55 miljoen

Volken: meer dan 200 verschillende etnische groepen

Belangrijkste talen: Frans (officiële taal), Lingala (een handelstaal met woorden uit alle belangrijke talen in het land), Kingwana (een dialect van het Kiswahili), Kikongo, Tshiluba

Belangrijkste geloofsovertuigingen: rooms-katholicisme (50%), protestantisme 20%, islam 10%

Levensverwachting: 47 jaar (mannen), 51 jaar (vrouwen)

Aantal mensen met hiv/aids: 1,1 miljoen

Munteenheid: Kongolese frank

Belangrijkste uitvoerproducten: diamant, koper, coltan, kobalt, ruwe aardolie

Gemiddeld jaarinkomen: € 515

Eerdere edities van de Conflict Courant

0-nummer Oorlogen en conflicten

1e editie Oorlog in Irak

Meer links, lessuggesties en achtergrondinformatie voor leerlingen én leerkrachten vindt u op internet:
<http://www.cmo.nl>

De *Conflict Courant* wordt gemaakt door het Centrum voor Mondiaal Onderwijs in samenwerking met Pax Christi, met financiële ondersteuning van het VSB-Fonds.

Er verschijnen per jaar twee lesbrieven over mondiale conflicten die op dat moment in het nieuws zijn.

Voor de landenbeschrijvingen op de website is gebruik gemaakt van informatie van Pax Christi en van het ECCP (Europees Centrum voor Conflict Preventie).

Op de website kunnen leerlingen vragen stellen over aspecten van de gepresenteerde conflicten aan onze eigen 'deskundigen': medewerkers van het CICAM (Centrum voor Internationale Conflict-Analyse en -Management) en het ECCP.

Wie een emailadres op de website achterlaat of doorgeeft aan cmo@nsm.kun.nl (met als onderwerp: 'Op de hoogte houden van nieuwe edities van Conflict Courant') of de bon achterop dit blad invult, wordt geïnformeerd over het verschijnen van nieuwe edities.

De *Conflict Courant* kost €3,50 per editie, maar is ook gratis te downloaden vanaf <http://www.cmo.nl>.

Als u een abonnement neemt, kunt u na elk nummer weer opzeggen. U krijgt bij een abonnement het 0-nummer er gratis bij.

De citaten die u onderaan de werkbladen en sommige pagina's van de handleiding vindt, zijn ontleend aan krantenkoppen over het lopende conflict.

LESSUGGESTIES

Werkblad 1: Een complexe oorlog in Kongo

Doel: De leerlingen kennen de complicerende elementen van de oorlog in Kongo en hebben een overzicht van het conflict-gebied.

Wat maakt de oorlog zo complex?
Antwoorden op de opdrachten:

1) Drie samenspannende elementen: (bewust aangewakkerde) rivaliteit tussen bevolkingsgroepen, strijd om de regeringsmacht en soevereiniteit van Kongo, en zeggenschap over de natuurlijke rijkdommen van het land.

2) Kongo Brazzaville, de Centrale Republiek van Afrika, Zambia, Angola, Soedan, Oeganda, Rwanda, Burundi, Tanzania. De laatste vier horen samen met Kongo en Kenia tot het Grote Merengebied.

3) De Hutu's en Tutsi's delen een traumatisch verleden van genocide (in 1994 en 1996). Op de vlucht voor het geweld werden ze gedwongen tot samenleven in vluchtelingenkampen in de grensstreek van Kongo, waar de gevechten tussen milities gewoon doorgingen. De al in Kongo levende Hutu's en Tutsi's moesten ook partij kiezen. Normalisatie van de samenleving, nodig voor vrede, vereist dan ook dat de mensen moeten leren samenleven met hun voormalige doodsvijand. Veel hulpprogramma's richten zich daarom ook op het 'proces van verzoening'.

Werkblad 2: De Derde Wereld-oorlog?

Doel: De leerlingen hebben een overzicht van de grootte van het conflict en begrijpen de rol van de buurlanden en rebellen-groeperingen in de escalatie

Is de oorlog in Kongo een vergeten (wereld)oorlog?

Antwoorden op de opdrachten:

1) Internationale hulporganisaties waarschuwen al lang voor het humanitaire drama in Kongo. Ze stellen dat de internationale gemeenschap de voortekenen van genocide (die in grote mate bijdroeg aan de instabiliteit in Kongo) in 1994 negeerde en dat ook nu de politieke wil ontbreekt om het conflict te helpen oplossen.

2) De rebellenleiders bekostigen hun opstand met de inkomsten van de grondstoffen uit Kongo. De buurlanden proberen hun economisch belang veilig te stellen. Rwanda en Oeganda blijven achter de schermen actief, zogenaamd om de veiligheid in het grensgebied te waarborgen. Het woord 'aanschuiken' is expres gebruikt, omdat de partijen in hun strijd om de grondstoffen geen middel schuwden. Er wordt op grote schaal vermoord, verkracht, geplunderd.

3) Een wereldoorlog is een oorlog tussen vele naties, gevoerd over een groot deel van de wereld (een wereldbrand). Het conflict heeft meer dan twee miljoen slachtoffers geëist. Meer dan enig ander conflict sinds de Tweede Wereldoorlog.

Werkblad 3: Het bloed-mobieltje

Doel: De leerlingen weten dat de oorlog in Kongo gefinancierd wordt uit de verkoop van grondstoffen en dat zij als consument daaraan bijdragen

Wat heeft mobiel telefoneren te maken met de oorlog in Kongo? Meer dan we op het eerste gezicht zouden denken.

Antwoorden op de opdrachten:

1) Discussievraag. Waarschijnlijk weten leerlingen niet dat ze met het kopen van een mobieltje aan de oorlog hebben bijgedragen. Maar nu ze dat wel weten: kun je dan met goed fatsoen nog wel een mobieltje kopen?

2) De actie heeft de media niet echt gehaald. Het is de vraag of een campagne die zich specifiek op jongeren richt wel succesvol kan zijn als je geen alternatieven hebt (hetgeen wel het geval was bij boycotacties in het verleden – niet tanken bij Shell, geen Outspan-sinaasappelen kopen)

Werkblad 4: Kleine wapens en kindsoldaten

Doel: De leerlingen weten dat er kindsoldaten in Kongo actief zijn en kennen de link tussen de inzet van kindsoldaten en het gebruik van kleine wapens

Een kind is volgens het Verdrag inzake de Rechten van het Kind een mens onder de 18 jaar. Een kindsoldaat is dan een soldaat die jonger dan 18 jaar is. Mis! Volgens

het kinderrechtenverdrag is een kindsoldaat jonger dan 15 jaar. Maar zelfs kinderen jonger dan 15 jaar worden in Kongo door alle strijdende partijen ingezet.

Antwoorden op de opdrachten:

1) **Voor**

- Kinderen zijn goedkoop
- Kinderen zijn makkelijker te beïnvloeden
- Kinderen kunnen bepaalde taken beter
- Kinderen zijn klein en lenig en hebben vaak een betere conditie
- Kinderen zijn goed te camoufleren en kunnen goed voor spionage en sabotage worden ingezet
- Omdat een kind niet zo snel verdacht wordt, zijn kindsoldaten extra gevaarlijk voor de tegenstander
- Kinderen lopen minder snel weg en zeuren niet over salaris
- Kinderen gehoorzamen beter, vooral als ze bang worden gemaakt
- Door ook kinderen in je leger op te nemen, wordt het groter en moeilijker te verslaan

Tegen

- Kinderen worden blootgesteld aan onmenselijke activiteiten
- Kinderen krijgen trauma's en kunnen later veel moeilijker 'normaal' functioneren in de maatschappij
- Kinderen kunnen zich niet verweren tegen oudere bevelhebbers
- Het Verdrag inzake de Rechten van het Kind wordt niet nageleefd

2) Stelling "Als je 15 bent, kun je heel goed zelf beslissen of je in het leger wilt of niet": De omstandigheden waarin kinderen leven (zoals geen eten en onderdak), laat hen geen andere keus dan in het leger te gaan (dat wel voor eten en onderdak zorgt). Maar als je 15 bent, kun je de gevolgen van wat je teweegbrengt met een aansluiting bij het leger nog niet overzien (noch voor jezelf, noch voor anderen).

Stelling: "Kindsoldaten moeten worden berecht voor hun daden": Het is een feit dat kindsoldaten zich soms ook schuldig maken aan mensenrechtenschendingen, veelal onder dwang van bevelhebbers. Veel leerlingen zullen het er mee eens zijn dat je dit de kinderen die gedwongen worden om kindsoldaat te zijn niet mag aanrekenen. Maar hoe zit het met de kinderen die vrijwillig het leger in zijn gegaan? Moeten die wel berecht worden?

Werkblad 5: MONUC, de VN-vredesmacht

Doel: de leerlingen vormen zich een oordeel over de inzet van een vredesmacht en de vraag of Nederland daaraan moet deelnemen of niet.

Wat kan MONUC in Kongo doen? Draagt ze bij aan duurzame vrede of is haar inzet te beperkt?

Antwoorden op de opdrachten:

1) Peace keeping: vrede bewaren; peace enforcement of enforcing: vrede opleggen

2) Overeenkomsten: militairen zijn bewapend, worden uitgezonden door de VN om vrede te bereiken. Verschillen: bij peace keeping gaan beide partijen akkoord met bemiddeling, bij peace enforcement niet; bij peace keeping dragen de militairen alleen (lichte) bewapening om zichzelf te verdedigen – in de regel proberen ze zonder geweld vrede te stichten, bij peace enforcement proberen ze d.m.v. geweld vrede af te dwingen

3) Een vredesmacht gaat tussen vijandige partijen staan, maar lost daarmee niet altijd het conflict op. Als een of meer van de partijen zich aan de vredesmacht weinig gelegen laat, is mislukken van de vrede nabij. In Kongo trekken strijdende partijen zich ook niet zoveel aan van de aanwezigheid van MONUC. Het gewapende conflict is daarmee niet ten einde.

4) De werkwoorden *toezien, begeleiden, op gang brengen, propageren* en *ondersteunen* duiden alle op een beperkte, afhankelijke rol. MONUC is afhankelijk van de vrijwillige medewerking van de strijdende partijen en daar ligt haar zwakte.

5) Een radiozender kan oproepen tot naleving van de mensenrechten en vrede en verzoening bepleiten.

6) Voordelen: je had eerder in het conflict kunnen ingrijpen, wellicht al voordat het helemaal uit de hand was gelopen; je bent niet meer afhankelijk van de toestemming en medewerking van alle partijen. Nadelen: de vredesmacht wordt partij in het conflict en loopt grotere risico's; En wat te doen als je de strijd gewonnen hebt? Wie gaat dan het land besturen? (het probleem van de VS in Irak).

7) 'Sneuvelbereidheid' wijst niet zozeer naar de bereidheid van individuen om voor de goede zaak

te sterven, maar meer naar het risico dat politici willen en durven te nemen dat er mensen sneuvelen die zij uitzenden, een risico dat groter is dan bij een peace-keeping-operaties.

Werkblad 6: Het dilemma van de NGO's

Doel: leerlingen begrijpen het dilemma van de NGO's

Gaan: dan laat je de mensen die hulp nodig hebben in de steek. Of blijven met gevaar voor eigen leven?

Antwoorden op de opdrachten:

1) discussievraag. U kunt er ook een interview of paneldiscussie van maken.

2) Criteria zouden bijvoorbeeld kunnen zijn: stel je altijd neutraal op, kies geen partij in conflicten, help mensen van alle partijen, neem mensen van alle groepen op in je lokaal personeel en betaal ze evenveel, verlaat de compound niet als het niet per se nodig is, ga nooit alleen op pad, enz. enz.

Werkblad 7: Het Internationale Strafhof

Doel: de leerlingen kennen het belang van berechting door het Internationaal Strafhof

Wat is de rol van het Internationaal Strafhof inzake Kongo?

Antwoorden op de opdrachten:

1) Overeenkomsten: het gaat om berechtingen van genocide, van misdaden tegen de menselijkheid en van oorlogsmisdaden.

Verschillen: de tijdelijke tribunalen hebben de schijn van overwinnaarsrecht, het recht van de sterkste, tegen; daarbij gaat het om instellen van regels achteraf, nadat misdrijven al hebben plaatsgevonden. Bij het IS zijn de criteria vooraf bekend. Verder gaat het bij het IS om berechting van staten die door ondertekening van het IS-verdrag van tevoren hebben ingestemd met een eventuele vervolging.

2) Het land waar de misdaad is begaan of waar de verdachte vandaan komt moet het IS-verdrag ondertekend hebben, anders kan het IS niets doen. Noch Irak noch Amerika hebben ondertekend.

3) Een bottom down-benadering begint bij de eindverantwoorde-

lijken en gaat in de hiërarchie omlaag. Dat werkt niet goed omdat een hogergeplaatste altijd kan zeggen dat hij of zij nooit opdracht tot een misdrijf gegeven heeft. Een bottom up-benadering begint onderop en bekijkt de verantwoordelijkheid van iedere baas een niveau hoger. Alleen de laatste kan goed werken, omdat zo bewijs voor concrete zaken boven tafel komt.

4) Zoeken op internet met bijvoorbeeld termen als 'Kongo/Congo' en 'geweld' levert zeker artikelen op, bijvoorbeeld 'Vooral vrouwen zijn slachtoffer van geweld' uit het AD van 17/07/03. Het is ook aan te raden in de archieven van afzonderlijke kranten te zoeken (NRC, Volkskrant, AD, Trouw, Parool, Telegraaf). U vindt de kranten bijeen op <http://www.kranten.com>.

Werkblad 8: Een vrede vol wantrouwen

Doel: de leerling is bekend met de (moeizame) initiatieven die tot vrede moeten leiden

We kijken naar vredesinitiatieven van overheden en strijdende troepen én naar kleinschalige initiatieven op lokaal niveau.

Antwoorden op de opdrachten:

1) Het land is zo groot als West-Europa en er zijn vele problemen die om aanpak vragen; daarvoor heb je veel goede mensen nodig; belangrijker is echter het gegeven dat alle etnische groepen van Kongo zich vertegenwoordigd willen voelen in hun regering om zo het wantrouwen weg te nemen.

2) Eerlijk wil zeggen dat er niet gesjoemeld wordt, dat mensen vrijelijk hun stem kunnen uitbrengen op wie ze willen en dat de kiezers niet geïntimideerd worden in hun keuze. Vooraf: vrije en gelijke toegang tot de media; geen intimidatie van opposanten; ieder die wil mag gaan stemmen en zich kandidaat stellen; etc. Tijdens: geheime stemmingen; onafhankelijke waarnemers; ruime openingstijden van de stembureaus, etc. Na: tellen van stemmen gebeurt onder toezicht van onafhankelijke waarnemers en vertegenwoordigers van alle partijen, etc.

4) Mensen moeten weer leren leven met hun vroegere vijanden, maar tegelijkertijd moeten oorlogsmisdaden niet onbestraft blijven.

Conflict Courant heeft de bedoeling jongeren te helpen zichzelf zicht te verschaffen op mondiale conflicten. Het nieuws over de conflicten krijgt een context en er worden verbanden gelegd tussen het dagelijks leven van de jongeren hier en de gebeurtenissen elders op de wereld.

Deze editie is geschreven en geproduceerd door het Centrum voor Mondiaal Onderwijs te Nijmegen in samenwerking met Pax Christi Nederland.

© CMO, 2003.

De werkbladen mogen alleen worden gefotokopieerd voor gebruik binnen de instelling die het pakket heeft aangekocht of gedownload.

Losse nummers kosten € 3,50. Wie een abonnement neemt, krijgt er het nulnummer er gratis bij. Op de website van het Centrum voor Mondiaal Onderwijs wordt elke nieuwe editie z.s.m. aangekondigd (www.cmo.nl). Wie daar een emailadres doorgeeft, wordt geïnformeerd over het verschijnen van nieuwe edities.

De *Conflict Courant* is mede mogelijk gemaakt door het VSBfonds te Utrecht.

COLOFON

Centrum voor Mondiaal Onderwijs,
Postbus 9108
6500 HK Nijmegen
tel. 024-3613074
fax 024-3613014
e-mail cmo@nsm.kun.nl
<http://www.cmo.nl>

Pax Christi
Postbus 19318
3501 DH Utrecht
tel. 030-2333346
fax 030-2368199
e-mail paxchristi@paxchristi.nl
<http://www.passievoorvrede.nl/>

Conflict Courant is het antwoord op vragen van leerlingen in het Studiehuis over mondiale conflicten in het wereldnieuws.

Losse nummers kosten € 3,50 of zijn gratis te downloaden vanaf <http://www.cmo.nl>

Naast het 0-nummer verschijnen er twee edities per jaar. Wie een abonnement neemt, krijgt het 0-nummer gratis toegestuurd. Opzeggen kan na elke editie.

School/instelling:
Contactpersoon:
Adres:
Postcode en plaats:
Telefoon:
Handtekening:

Sturen naar:
Centrum voor Mondiaal Onderwijs
Postbus 9108
6500 HK Nijmegen

- ☐ Noteer mij voor een abonnement
- ☐ Houd mij op de hoogte van nieuwe edities:
Mijn emailadres is:

@

Frankeren
als briefkaart